

Sokrates ukázal Aristarchovi, ako sa zbaviť chudoby Sokrates mal mimoriadnu láskyplnosť voči svojim priateľom a ak kvôli nerozumnosti upadli do nejakého nešťastia, snažil sa ich potešiť svojimi dobrými radami; ak pracovali v chudobe, urobil všetko, čo mohol, aby im pomohol, učil všetkých ľudí, že v časoch núdze by si mali vzájomne pomáhať. Uvediem nejaké príklady jeho správania pri takýchto príležitostiach. Keď stretol Aristarcha, ktorý vyzeral veľmi sklúčený, povedal mu: „Vidím, Aristarchus, že ťa niečo trápi, ale odovzdaj príčinu svojho zármutku priateľom a možno ťa dokážeme utešiť.“ „Vskutku,“ povedal, „som vo veľkej biede; kvôli posledným problémom, mnoho ľudí utieklo hľadať útočisko do Pirea, a dopadlo to tak, že moje sestry, netere a sesternice sa všetci vrhli na mňa, takže musím živiť nie menej než štrnásť ľudí. Vieš veľmi dobre, že nemáme žiadny zisk zo svojich pozemkov, nepriatelia sú pánmi otvorenej krajiny; naše domy v meste sú neobývané, v súčasnosti je v Aténach veľmi malá spoločnosť; nikto si nekúpi žiaden tovar;

nikto nepožičia peniaze za žiaden úrok, a verím, že ich môžeme prijať uprostred ulíc len čo zistíme, kde si požičať. A som veľmi znepokojený, že nebudem schopný pomôcť svojim príbuzným, ktorí môžu rýchlo zomrieť, kým pre mňa bude nemožné užiť ich za súčasného nedostatku všetkých vecí.“ Keď ho Sokrates počul, trpezlivo mu povedal: „Ako je možné, že Ceramon, ktorý má vo svojej rodine toľko osôb, nielenže nachádza prostriedky, ako ich užiť, ale dokonca sám bohatne zo zisku, ktorý vďaka nim vytvára, a že ty sa obávaš smrti od hladu, pretože máš veľký počet ľudí vo svojej rodine?“ „Dôvod je ten,“ odvetil Aristarchus, „že Ceramon má iba otrokov, o ktorých sa stará a ja sa musím postarať o ľudí, ktorí sú slobodní.“ Sokrates pokračoval: „Čo si viac ceníš, Ceramonových otrokov alebo osoby, ktoré máš doma?“ „Nie je ich možné porovnávať,“ povedal Aristarchus. „Nie je potom zahanbujúce,“ odpovedal Sokrates, „aby Ceramon bohatol pomocou tých, ktorým ty sám priznávaš

menšiu hodnotu a že ty by si mal chudobnieť a byť zahnaný do úzkych, lebo máš vo svojom dome ľudí s postavením, ktorých si ceníš viac?“ „Vôbec nie,“ povedal Aristarchus, „je veľký rozdiel medzi tými dvoma prípadmi; otroci, ktorých má Ceramon, robia nejaké remeslá, ale osoby, ktoré sú so mnou, majú pokrokové vzdelanie a nerobia žiadne remeslá.“ „Nie je možné,“ odpovedal Sokrates, „povedať o tom, kto vie robiť niečo užitočné, že pozná remeslo?“ „Áno, určite.“ „A nie sú,“ pokračoval Sokrates, ovsená múka, chlieb, šaty pre mužov, ženy, sutany, plášte a iné podobné výrobky, veľmi užitočnými vecami?“ „Bez pochyby.“ A azda nevedia osoby v tvojom dome, vyrobiť žiadnu z týchto vecí?“ „Naopak,“ povedal Aristarchus, „myslím si, že vedia vyrobiť všetky tieto veci.“ „Čoho sa teda potom obávaš?“ Dodal Sokrates. „Prečo sa sťažuješ na chudobu, keď vieš, ako zbohatnúť? Nepozoruješ, akým bohatým sa stal Nausicides, akých početných stád je pánom

a aké rozsiahle sumy
požičiava Republike?
Čo urobilo tohto muža
takým bohatým?
Veď to nebolo nič iné,
než jedna z tých výrob,
ktoré sme spomenuli,
a síce výroba ovsenej múky.
A tiež vidíš, že Cirthes
živí celú svoju rodinu
a žije si v pohode
z toho, čo zarobil
ako pekár.
A ako si zarába na živobytie
Demeas z dediny Colyttus?
Výrobou sután.
Vďaka čomu si Menon
žije tak pohodlne?
Vďaka výrobe plášťov.
A či nie je väčšina
obyvateľov Megara
v dosť dobrých pomeroch
vďaka obchodu,
ktorý vedú s plášťami
a krátkymi kabátmi?“
„Pripúšťam toto všetko,“
povedal Aristarchus,
„ale aj tak je rozdiel
medzi týmito ľuďmi
a mnou: pretože oni
majú pri sebe nejakých ľudí,
ktorých si kúpili
a prinútili ich pracovať,
čo im prináša zisk;
Čo sa mňa týka, mám v dome
iba pánov a dámy,
osoby slobodné
a niektorí z nich
sú moji vlastní príbuzní.
Chcel by si odo mňa, aby
som ich zapriahol do práce?“
„A preto, že sú slobodnými
a tvojimi príbuznými,“
povedal Sokrates,
„myslíš si,
že by nemali robiť nič iné,
len jesť a spať?“
Zdá sa ti, že tí,
ktorí žijú takto záhaľčivo

a v pohodlí,
vedú pohodlnejšie životy
než iní?
Myslíš si, že sú
spokojnejší, radostnejší,
totiž šťastnejší
než tí ľudia,
ktorí sa zaoberajú
takými výrobami,
ktoré sme spomenuli,
alebo čímkoľvek iným,
čo vedie k úžitku
a životným vymoženostiam?
Predstavuješ si,
že nečinnosť a lenivosť
prispievajú k nášmu
učeniu sa potrebných vecí;
že nám môžu
umožniť udržať si
tie veci, ktoré sme sa
už naučili;
že nám pomôžu posilniť
telo alebo ho udržať zdravé;
že nám môžu napomôcť
k zbohatnutiu,
alebo si udržať to,
čo už máme;
a veríš, že
práca a priemysel
nie sú dobré na nič?
Načo sa tvoje dámy učili to,
čo hovoríš, že vedia.
Verili,
že sú to zbytočné veci
a rozhodli sa nikdy ich
nepoužiť v praxi?
Alebo to naopak
bolo s úmyslom
zamestnať sa
v tých veciach
a získať vďaka nim niečo?
Je azda väčšou múdrosťou
sedieť ticho
a nerobiť nič,
než sa zamestnať vecami,
ktoré sú v živote užitočné
a z ktorých niečo vyťažíme?
A nie je pre človeka
rozumnejšie pracovať,

než byť so založenými
rukami a rozmýšľať o tom,
ako prežije?
Mám ti povedať svoju
mienku, Aristarchus?
Dobre teda,
som toho názoru, že
za podmienok, v ktorých sa
nachádzaš, nemôžeš milovať
svojich hostí, ani oni teba,
z tohto dôvodu, že ty,
na jednej strane cítiš,
že sú pre teba bremenom,
a oni, na druhej strane cítia,
že si kvôli nim
nervózný a nespokojný.
A treba sa obávať toho,
že táto nespokojnosť
porastie na oboch stranách
a že sa stratí aj pocit
minulých láskavostí;
keď ich ale zamestnáš
prácou, začneš ich milovať,
pretože ti prinesú
nejaký zisk;
a keď oni zistia,
že na nich pozeráš
s väčšou láskavosťou,
ani oni nezaostanú
a budú k tebe cítiť viac lásky.
Spomienka
na tvoju láskavosť
bude pre nich vďačnejšia
a ich záväzky voči tebe
budú väčšie.
Slovom, budeš mať
láskavejších príbuzných
a lepších priateľov.
Vskutku, keby to,
čo majú robiť,
bolo vecou hodnou výčitiek,
bolo by lepšie umrieť,
než o tom uvažovať;
ale to, čo môžu robiť,
je ctihodné
a stane sa to ich dielom,
a každý kto vie
robiť nejakú vec dobre,
sa toho zhostí

so cťou a potešením.
Preto už dlhšie neváhaj
a navrhni im to,
pretože to bude
také výhodné pre vás
všetkých a buď si istý,
že to prijmu
s radosťou a potešením.“
„Dobrý Bože!
Aký pekný plán
si navrhol!
Vskutku, môžem s ním
len súhlasiť; a čo viac,
urobilo to taký
skvelý dojem
na moju myseľ, že zatiaľ čo
som bol poslednou dobou
proti požičievaniu si peňazí,
pretože som videl,
že keď ich miniem,
nebudem schopný
splatiť ich; teraz som
odhodlaný ísť to skúsiť
niekde, kde by sa dalo,
na akékoľvek obdobie,
a kúpiť nástroje a materiál,
aby sme sa pustili do práce.“
To, čo bolo navrhnuté,
bolo okamžite uskutočnené.
Aristarchus nakúpil,
čo chcel;
zásobil sa vlnou
a dámy pracovali
od rána do večera.
Toto zamestnanie odvrátilo
ich melanchóliu
a namiesto neistoty,
ktorá predtým vládla medzi
nimi a Aristarchom,
začali žiť
ku vzájomnej spokojnosti.
Dámy ho milovali
ako svojho ochrancu
a on ich považoval
za osoby veľmi užitočné
a pre neho potrebné.
Na záver,
o nejaký čas neskôr,
prišiel Aristarchus navštíviť

Sokrata a vyrozprával mu
celú túto záležitosť
s veľkou spokojnosťou.
A povedal mu, že ženy
sa začali sťažovať,
že iba on jediný je nečinný.
„Prečo im nespomenieš,“
povedal Sokrates,
„bájkou o psovi?
Pretože v dňoch, kedy
zvieratá vedeli rozprávať,
podľa tej bájky,
jedna ovca povedala
svojmu pánovi:
‘Ty si ale čudný človek;
my ti dávame vlnu
a predsa nám ty
nedávaš nič iné než to,
čo môžeme nájsť na zemi;
a so psom, ktorý ti neprináša
žiadne zisky,
je zaobchádzané láskavo,
pretože ho kŕmiš
rovnakým chlebom
ktorý ješ ty sám.’
Keď počul túto sťažnosť pes,
odpovedal jej:
‘Nie je to bez príčiny, že sa
so mnou zaobchádza
tak dobre. To ja vás chránim;
to ja bránim zlodejom,
aby vás uniesli.
Keby som na vás nedával
neustále pozor,
neodvážili by ste sa
ísť na pašu.’
Táto odpoveď bola
dôvodom, že ovce
otvorene vzdávali psovi
úctu,
ktorú predtým predstierali.
Rovnako aj ty
daj vedieť týmto dámam,
že to ty si ich strážcom
a ochrancom,
a že na nich dávaš pozor
v záujme ich bezpečnosti,
ako verný a odvážny pes
dohliada nad stádom,

ktoré mu bolo zverené.
Povedz im,
že vďaka tebe sa im
žiadne muž neodvážia ublížiť,
a že vďaka tvojim
prostriedkom žijú pokojne
a v bezpečí.“